

Fonetična transkripcija

Karmen Kenda-Jež

tistih zapisovalcih, ki so v obeh obdobjih bistveno odstopali od veljavnih načel. V Ramovševo transkripcijo so bili tako v skladu z izročilom zapisovanja na listke prepisani zapisi Ivana Grafenauerja, ki je pri popisu ziljskih in rožanskih govorov uporabljal transkripcijo iz svoje razprave o ziljskem naglasu (Grafenauer 1905: 197).⁴ Pri gradivu v Logarjevi transkripciji se popravki nanašajo samo na zapis prozodičnih lastnosti.⁵

Seznam znakov iz podatkovne zbirke za prvi in drugi leksični zvezek SLA je namenjen lažjemu branju in razumevanju gradivskih seznamov v atlasu. Izhodiščni glasovi so načeloma zapisani v Ramovševi transkripciji, ki v gradivu prevladuje. Vse druge različice so nanizane v razlagah posameznih znakov. Ker bo za določitev dejanske fonetične vrednosti glasov ter opredelitev medsebojnih razmerij med znaki potreben poglobljen študij celotnega gradiva,⁶ so razlage zasnovane kot povzetki dosedanjih ugotovitev z navedki iz literature in posameznih vprašalničnih zapisov. Ponazarjalni zgledi, ki so zajeti iz gradiva za vsakokratni zvezek,⁷ naj bi v grobem orisali zemljepisno razširjenost posameznega glasu, kadar ta ni splošnoslovenski. Označeni so s podatkom o narečni pripadnosti govora, v katerem je bil zgljed zapisan.⁸ Vsaka razlaga je opremljena z ustrezniki znakov iz transkripcij OLA in IPA. Sistemske razlike med Ramovševo in Logarjevo transkripcijo so predstavljene v razlikovalnih preglednicah.

Samoglasniki

i/ü	y			i/ü			u
	í	í	í			ú	ú
	ê						ó
		ɛ	ɛ	ɛ/ø	ø	ø	
			ɛ/ö		ä	ä	
				á			
				a			

i visoki sprednji samoglasnik | **RT** rožansko *plüŋca* ‘plevnica’, rezijansko *xlüu* ‘hlev’, tolminsko, cerkljansko *stina* ‘stena’, kostelsko *pič* ‘peč’, *müt* ‘med’ (T281), južnopohorsko *strîxa* ‘streha’, južnobelokranjsko *klîč* ‘ključ’, vzhodnogorenjsko *skîra*, ziljsko *mir*, rezijansko *mîr* = mir ‘stena’, nadiško *ohnîšče*, notranjsko *kriš* = križ ‘podboj’, gorenjsko, dolensko *xîša*, zgornjesavinjsko *cîgu* = cegel ‘opeka’, baško *žît* ‘zid’, kostelsko *agnîšče*, prleško *domovîna* ‘kmetija’, ziljsko ispâ ‘dnevna soba’ | **LT** podjunsko *xî:ša*, nadiško *klanî:ca* ‘skedenj’, horjulsko *blazi:nca*, gorenjsko *uynî:še* ‘ognjišče’, dolensko *pi:pac*, vzhodnodolenjsko *vi:ža* ‘veža’ (T276), rižansko *b’ri:tla* ‘britev’, kraško *ko’ri:to*, *ko’rituä* (T112), haloško *z’vi:r* ‘studenec’, cerkljansko *šîpa*, zgornjesavinjsko *vilcä* ‘vilice’ | OLA i | IPA i

ı **RT** (Ramovš 1935: VIII): »visoki, napeti, sprednji [...] jas[ni i]« – slovenskogoriško *kâlatı* ‘cepiti’, prleško *dîla* (s mn) = dilja ‘podstrešje’, *xîža*, *seķîra* (T370), *dvêřı*, *pêřmıca*, *brısačıa*, prekmursko *gläžovına*, *žägatı* | **LT** (Logar 1975: 115, 116) → i | OLA – | IPA –

ü [1] labializirani visoki sprednji samoglasnik | **RT** (Ramovš 1935: 162): »ustnično zaokroženi sprednji i«; (Ramovš 1935: 162): »zunanja lega sprednjega reda, visoka lega jezika« – notranjsko *klîč*, dolensko *bûrkle*, srednještajersko, kozjansko-bizeljsko, slovenskogoriško *grînt* ‘kmetija’, haloško *xûša* ‘hiša’, prleško *kûrnîk*, prekmursko *gûmlo* ‘gumno’, rožansko *üêlê* ‘vilice’ (T018), dolensko *dîrə*, *kûxna*, kraško *kûxn ä* (T112), južnobelokranjsko *kl üč* (T284), prleško *stüðenec*, prekmursko *klüka*, *štüü* = štilj ‘toporišče’, prleško *rîha* | **LT** dolensko *bû:rkle*, *rü:xa* ‘rjuha’ (T236), kostelsko *k’lü:č*, slovenskogoriško *gûmıla* ‘gumno’, prekmursko *k’lü:ka* | OLA u | IPA y || → y

[2] **RT** (Logar 1952, Arhiv 22-285/52, T202 Kropa): »glas, ki zastopa prasl. *ī*, je zamolkel, velaren, labializiran in nenapet vokal, ki ni po akustični in artikulacijski strani identičen niti z dolenskim *ü* < *ü* niti z notranjsko kraškim *ȳ* iz *ü*, temveč jima je samo sličen« | (Resman 1975, T202 Kropa): *kmetüja*, *šüpa* ‘šipa’, züð ‘zid’ | OLA – | IPA ı || → i

y visoki sprednje-srednji samoglasnik | **RT** (Ramovš 1935: VIII, 61): »sprednje-srednji visoki vokal z nenapeto jezično obliko in rahlo obrobnostnično zaokroženostjo« – kraško *ȳřınt* = grunt ‘kmetija’, istrsko *klÿč* ‘ključ’, notranjsko *klÿka* ‘kljuka’, *čÿxna* ‘kuhinja’, *bÿrkle*, *klyčävenca*¹⁰ | **LT** (Logar 1975: 86): »notranjski in istrski [...] glas, [...] manj zaokrožen in verjetno bolj srednji od dolensko-štajerskega *ü*« – rižansko *k’ly:ka*, notranjsko *řy:xa* ‘rjuha’, kraško *k’lyč* ‘ključ’ (T112) | OLA u | IPA – | → ü

ȳ oslabljeni samoglasnik *y*-jevske barve – kraško *ȳřınt* = grunt ‘kmetija’, *klÿč* ‘ključ’, *rÿxa* ‘rjuha’, notranjsko *klÿka* ‘kljuka’ | OLA – | IPA –

u visoki zadnji samoglasnik | **RT** rožansko *püzađ* = pozad ‘ognjišče’, rezijansko *pirûn* = piron ‘vilice’, briško *čüja* = čolja ‘tnalo’, kraško *ûsk* ‘vosek’, istrsko *ȳmü* ‘gnoj’, notranjsko *kûpa* = kopa ‘strešna opeka’, cerkljansko, dolensko *škûpa* ‘škopa’, kozjansko-bizeljsko *kûča* ‘koča’, notranjsko, južnobelokranjsko *pûštər* = polšter ‘blazina’, prekmursko *stûbe* = stolbe ‘stopnice’, ziljsko *klûč*, kraško *kûrnîk*, šavrinsko *wüü* = ulj ‘čebelnjak’, obsoško, gorenjsko, dolensko *bûrkle*, srednjesavinjsko *kûxna*, gorenjsko *kûxna*, severnopohorsko-remšniško *düri*, nadiško *kotü*, cerkljansko *kûxne* ‘kuhinja’, škofjeloško, severnobelokranjsko *bütara*, kostelsko *rüxa* ‘rjuha’, zgornjesavinjsko *kûrnek*, prleško, prekmursko *kûča* ‘koča’ | **LT** rožansko *řlü:č*, podjunsko *dü:ri*, gorenjsko *cü:na*, dolensko *gnü:j*, vzhodnodolenjsko *pü:dən* = poden ‘tla’, nadiško *koıtu* ‘kotel’, cerkljansko *š’ku:pa* ‘škopa’, *k’luka* | OLA u | IPA u

ü **RT** (Ramovš 1935: VIII): »visoki, napeti, zaokroženi *i* v znotranji legi vokalov sprednjega reda«; (Ramovš 1935: 162): »visoka lega jezika« – dolensko *klûč*, *klûka*, kozjansko-bizeljsko *grînt* | **LT** – | OLA – | IPA –

ı široki, nenapeti i | **RT** notranjsko *korîta* ‘korito’, škofjeloško *kurît* (T186), vzhodno-dolensko *žît*, *stapŋıç’e*, *svijäk* ‘svinjak’, sevniško-krško, srednještajersko *xîša*, kozjansko-bizeljsko *vîlce*, kozjaško *korîta*, prleško *hîša*, *dvêřı* | **LT** (Smole 1994: 24): šavrinsko *‘xı:ža*, *‘xı:žıca* (T413), vzhodnodolenjsko *čəbrı:čək*, *šı:pa*, sevniško-krško *‘zı:danca* (T278) | OLA – | IPA –

i **LT** (Škofic 1996: 34, T202 Kropa): »temnejši in nekoliko nižji [glas] kot knjižni /i:/: formant F1 imata oba glasova nizko, formanti F2, F3 in F4 pa so pri kroparskem glasu nakopičeni nekoliko nižje (pribl. 1500–3000 Hz) kot pri knjižnem (pribl. 2000–3800 Hz); pri kroparskem glasu je srednja jezična ploskev pomaknjena proti zadnjemu delu trdega neba, mišice zadnjega dela spodnje izgovorne ploskve pa so izrazito napete« – *brı:tıya*, *skı:ra*, *uoğnı:še* | OLA – | IPA ı || → ü

ı oslabljeni samoglasnik *i*-jevske barve | **RT** dolensko *grînt* = grunt ‘kmetija’, srednje-savinjsko *vîlce*, severnopohorsko-remšniško *brîřta*, *dÿřı*, rezijansko *xlüřıt*’ = hlevčič, notranjsko *kljčäuıca*, *nüžıç*, dolensko *čıbjîlnäk*, *škûpnıķ* = škopnik ‘škopa’, severno-belokranjsko *köxına* ‘kuhinja’, zgornjesavinjsko *vîčļbıç* = velbič ‘shramba’, srednje-savinjsko *brıšačıa*, prleško *gläžovına*, prekmursko *sëkatıř* | **LT** podjunsko *š’ıřl* ‘toporišče’ (T034), solčavsko *zıt*, kozjansko-bizeljsko *‘se:katı*, južnopohorsko *‘žä:gatı*, prleško *s’vi:slı* ‘skedenj’, slovenskogoriško *‘ka:latı* ‘cepiti’, prekmursko *na ‘ıřı* ‘podstrešje’ | [ı] (Logar 1975: 86): »[glas] med *i* in ozkim *ɛ*«] | ı (Kovačič 1975, T231 Rakitna): *štıbılc* = štibeljč ‘soba z vhomod iz dnevne sobe’ | OLA – | IPA i

ü oslabljeni samoglasnik *u*-jevske barve | **RT** mežiško *dÿře*, severnopohorsko-remšniško *klÿč*, notranjsko *cÿıe*, srednjesavinjsko *grÿınt* = grunt ‘kmetija’, podjunsko *güınyı*, severnopohorsko-remšniško *kuxıja*, dolensko *óknyı*, zgornjesavinjsko *uğnıše* ‘ognjišče’, *köřıy* (T310), srednjesavinjsko *cıgyı* = cegel ‘opeka’ | **LT** južnopohorsko *ko’rat:ıy* ‘korito’ | OLA – | IPA u

Gradivska zbirka za Slovenski lingvistični atlas dokumentira razvoj raziskav glasoslovja slovenskih narečij od začetkov slovenske jezikovne geografije sredi prejšnjega stoletja do danes. Ker kljub posameznim poskusom nikoli ni prišlo do temeljitega pregleda, poenotenja oz. posodobljenja različnih načinov zapisovanja, vsak zapis odraža vsakokratna veljavna zapisovalska načela in raven poznavanja (sistemskih) lastnosti raziskovanega govora. Glavno smer razvoja iz impresionistične v bolj ali manj fonologizirano transkripcijo tako lahko spremljamo bodisi kot splošno težnjo – kot posledico jezikoslovnoteoretičnih sprememb, zlasti uvedbe strukturalnega narečnega opisa glasovja od 60. let 20. st. naprej – bodisi kot prizadevanje za ustrezejši zapis kakega delnega sestava – kot posledico novih strokovnih dognanj (npr. odkritja tonemskih nasprotij v govorih briškega in poljanskega narečja, ugotovitve o nefonološkosti tonskih potekov v haloškem narečju, kolikostnih nasprotij v nekaterih zahodnih slovenskih narečjih). Končna podoba je torej mozaik, v katerem se drug ob drugem ali drug za drugim vrstijo zapisi glasov, ki jih zaradi časovnih in metodoloških razlik ter redkih opisov slušnega vtisa ali načina artikulacije ne moremo povsem zanesljivo opredeliti.¹ Razmere so še bolj zapletene zaradi uvedbe nove narečne transkripcije, do katere je prišlo v 70. letih 20. st., in zaradi daljšega obdobja soobstoja obeh transkripcijskih modelov.² Ker brez dodatnih (tudi eksperimentalnofonetičnih) raziskav transkripcije ni bilo mogoče poenotiti, so se v 90. letih 20. st. obravnave gradiva za SLA vedno bolj osredotočale na jezikovnogeografski prikaz leksike, pri čemer je ostalo nerazrešeno vprašanje, v kakšni obliki naj bi, če sploh, objavljali kartirano gradivo.

Slovenska narečna transkripcija izhaja iz slavističnega fonetičnega izročila. Načrt za prvo enotno narečno transkripcijo, ki naj bi veljala za zapisovanje narečnega gradiva s celotnega slovenskega ozemlja, je Fran Ramovš zasnoval v svojih Slovenskih studijah (Ramovš 1918), pri čemer se je za podrobnosti skliceval na dela Brugmanna, Brocha in Bernekerja, celoten seznam znakov pa je bil objavljen na uvodnih straneh Dialektov (Ramovš 1935: VIII–IX). Ramovševa transkripcija je bila v uporabi v prvem obdobju zbiranja gradiva, zlasti v letih 1946–1958 jo je kot glavni raziskovalec SLA izpopolnil Tine Logar. Spremembo načina zapisovanja je pobudilo prizadevanje delovne skupine OLA za sestavo enotne transkripcije za vse slovanske jezike (OLA 1964), pri čemer so bila upoštevana sodobna načela fonologizacije, zmanjševanja dvopomenskosti posameznih diakritičnih znamenj in razvidne zgradbe sestavljenih znakov. Tine Logar je temeljnim načelom transkripcije OLA sledil le z uvedbo posebnih diakritičnih znamenj za označevanje naglašenosti (ˈ), kolikosti (:) in tona (´) samoglasnika, kar je omogočilo za razčlemba slovenskega narečnega gradiva nujno grafično ločevanje med zapisom govorov, ki ohranjajo tonemska in kolikostna nasprotja, in tistimi, ki so ta nasprotja izgubili. Označevanje kakovosti glasov je ostalo nespremenjeno, v nasprotju z dotedanjim izročilom je le zapisovanje sredinskih samoglasnikov, ki se je fonologiziralo glede na število posameznih stopenj v obravnavanem samoglasniškem sestavu in se obenem prilagodilo zahtevam tiska z zmanjšanjem števila posebnih znakov (Logar 1975: 86). V poznejših zapisih se v Logarjevi transkripciji pojavljajo še nekateri nesestavljeni znaki te transkripcije, najpogosteje (?) in ⟨r⟩.

Poskusi posodobitve in poenotenja transkripcije ob računalniški obdelavi podatkov za prvi leksični zvezek so potrdili, da vsakršno mehanično prepisovanje zgolj na podlagi znanih zapisovalskih izhodišč obeh transkripcij lahko hitro privede do zmanjševanja verodostojnosti podatkov. Od tod odločitev za objavo gradiva v izvirni obliki s čim manjšimi redaktorskimi posegi. Ti so omejeni na odpravo znakov, ki so nastali zaradi posebnosti rokopisov posameznikov (npr. okrasnega *ř* namesto *ř* za jezičkov *r*) in na uvedbo enotnega načina zapisovanja glasu /x/ kot ⟨x⟩, ker bi ohranitev ⟨χ⟩ in ⟨x⟩, ki se pojavljata v obeh transkripcijah, v mednarodni fonetični transkripciji pa zastopata dva različna glasova, po nepotrebnem otežila razumevanje njegove fonetične vrednosti. Pri vnosu podatkov je bil upoštevan izvirni zapis zapisovalca, čeprav listkovna kartoteka vsebuje tudi prepise iz nove transkripcije v staro.³ Ker so tako zapisi v Ramovševi in Logarjevi transkripciji jasno ločeni med seboj, lahko bralec že iz oblike zapisa sklepa tudi o času njegovega nastanka. Globlji posegi v način zapisa so bili opravljeni pri

^[1] Prim. npr. zaporedne zapise sredinskih samoglasnikov v T316 – nôš; nôš; nôš (zgornjesavinjsko narečje) – in T317 – neĥô; neĥô; ni’bô: (srednjesavinjsko narečje).

^[2] Prvi zapis v novi, Logarjevi transkripciji je iz leta 1975 (T369), zadnji zapis v stari Ramovševi transkripciji (T261) pa iz leta 1986.

^[3] Gre za novejše zapise iz točk T113, T158,T182, T269, T277, T308, T313, T317, T348, T371, T380, T395 in T404.

^[4] † → ü, w → u, e → ɛ, o → ø; v ziljskih točkah še ŸCV → ŸCŸV, v → b, b → b̌, g → ǧ.

^[5] Npr. v zapisih Janeza Dularja (T269, T270): kazâ:yc → kazâ:yc. Podobno je bilo odpravljeno dvojno označevanje mesta naglasa in tona v zapisu Sonje Horvat za T385. Ludwig Karničar in Herta Maurer-Lausegger v zapisih za SLA uporabljata transkripcijo, kakršna se je oblikovala pri delu za Tezaver slovenskih ljudskih govorov na Koroškem in bila predstavljena v poskusnem zvezku tezavra (Prunč 1980).

^[6] Skupaj z gradivom za prvi zvezek podatkovna zbirka (odgovori na 231 vprašanj) še vedno ne prinaša dovolj gradiva za popis glasovja v vseh relevantnih položajih.

^[7] Če v zvezku ni ponazarjalnega gradiva za že popisane znake, je to navedeno iz starejših zvezkov.

^[8] Ne gre torej za podatek o splošni razširjenosti določenega glasu na celotnem ozemlju posameznega narečja.

^[9] V pregledu nastopajo samo pogostejši znaki oz. tisti, ki jih je na podlagi opisov sploh mogoče umestiti v trikotnik. Gre zgolj za shematično, približno razvrstitev samoglasnikov.

^[10] V zapisu Alenke Vilfan (ok. 1955) za T317 je *i*-jevski glas prav tako zapisan z *y* – *stranjše*, *xÿša*, vendar brez pojasnil o fonetični vrednosti znaka.

u široki, nenapeti u | **RT** vzhodnodolenjsko *kljč*, sevniško-krško *kljka*, srednještajersko *strj̄p* ‘strop’ (T333), notranjsko *polēnu* (T143), dolensko *kučju*, vzhodnodolenjsko *kuřit* ‘korito’, prleško *vuljāk* = ulnjak ‘čebelnjak’ | **LT** (Smole 1994: 25): vzhodnodolenjsko *bj̄:tara*, *čj̄:ja*, *rj̄:xa* ‘rjuha’, sevniško-krško *k'lj̄:č* (T278) | OLA – | IPA –

ũ **RT** (Ramovš 1935: VIII): »izredno ozki napeti o, skoraj že u« – srednjesavinjsko *ũgnjše* (T317), prekmursko *ũgnjšče*, *vějdrũ* ‘vedro’, *kũritũ* | **LT** kozjaško *kũ'xi:ja* | OLA – | IPA –

è zelo ozek in napet sredinski sprednji samoglasnik med *i* in *e* | **RT** mežiško *klēt*, notranjsko *skēra*, cerkljansko *stēna* (T169), poljansko *strēxa*, škofjeloško *cēyu* ‘opeka’, gorenjsko *pólēnu* (T196), horjulsko *skēra*, zgornjesavinjsko *mēt* ‘med’, srednjesavinjsko *omēt*, južnopohorsko *škēgy* ‘skedenj’, mežiško *bēcēlak* = bečeljak ‘čebelnjak’, ziljsko *céptě*, *pīacně bīdlě* = pečne vile ‘burkle’, prleško *sēkatě*, prekmursko *dvārě* | **LT** poljansko *stē:na*, vzhodnodolenjsko *zēt* ‘zid’, *xé:še* ‘hiša’, kostelsko *st'rē:xa*, *grēnt* = grunt ‘kmetija’, *gla:ževēna* = glaževina, prleško *k'lēt*, zgornjesavinjsko *pālē:na* ‘poleno’, *zēt* ‘zid’, *k'lē'čawēna*, sevniško-krško *grē'di:ca* | OLA – | IPA –

ò zelo ozek in napet sredinski zadnji samoglasnik med u in o | **RT** mežiško *gnōj*, črnovrško *bōrkļe*, poljansko *kó:ryk*, škofjeloško *škōpa*, gorenjsko *pōštar* (T196), vzhodnodolenjsko *cōje* ‘cunja’, zgornjesavinjsko *vōsek*, srednjesavinjsko *pōstla*, južnopohorsko *nōš*, prekmursko *gnōj*, ziljsko *uoāknō*, podjunsko *koritō*, mežiško *ogniše*, šavrinsko *kpōt* ‘kotel’, notranjsko *palēnō*, gorenjsko *kōrit*, južnobelokranjsko *viēdrō*, srednjesavinjsko *pōlēn*, srednještajersko *stīeklō*, kozjansko-bizeljsko *kpōtlō* | **LT** poljansko *dō:r* ‘duri’, vzhodnodolenjsko *klō:ka* ‘kljuka’, sevniško-krško *s'kō:pa*, zgornjesavinjsko *pō:stelā*, prleško *vō:sek*, poljansko *γ'nō:j*, kostelsko *st'rōp*, *o:knō*, prekmursko *ō'met* | OLA – | IPA –

ę ozki sredinski sprednji samoglasnik | **RT** rožansko *uēža* ‘veža’, podjunsko *strēxa*, mežiško *stēna*, tersko *mēt*, briško *satoujē*, rižansko *pastēla*, *sēč* = seči ‘sekati’, notranjsko *polēno*, baško *klēt*, črnovrško, horjulsko, poljansko *cēyu* = cegel ‘opeka’, škofjeloško *pēč*, selško *čēyudār* = kelder ‘klet’, gorenjsko *putstrēxa*, severnobelokranjsko *plēvna*, zgornjesavinjsko *pēter*, srednjesavinjsko *pulēnō*, srednještajersko *dvēre*, kozjansko-bizeljsko *grēda*, prleško *posēstvo* ‘kmetija’, haloško *sēt* ‘sat’, prekmursko *vrēļec* ‘studeneč’, *pēñ* ‘panj’, ziljsko *strēhā*, obsoško *postēl'a*, horjulsko *γrēdā*, selško *cépt*, gorenjsko *cépat*, podjunsko *skēdy*, briško *skēdiñ*, kraško *jěžba* = izba ‘dnevna soba’, notranjsko *čēbār* ‘kad’, kostelsko *grēnt* = grunt ‘kmetija’, severnobelokranjsko *vēlce* ‘vilice’ (T295), kozjansko-bizeljsko *pēč* (T351), prleško *vēlp* = velb ‘podboj’, *polēno*, prekmursko *sēkatj*, obsoško *šjēl'* = štilj ‘toporišče’, rožansko *pōstel* ‘postelja’, tersko *čēbār*, obsoško *šetōul'e* ‘satovje’, šavrinsko *γunišče* ‘ognjišče’, notranjsko *kmetjja*, gorenjsko *vilce*, *čēbēlnāk*, dolensko *nuōžēc*, srednjesavinjsko *piškēr*, južnopohorsko *sēkira*, prekmursko *nōžēc* = nožec | **LT** ziljsko *stē:na*, rožansko *potstrēšje*, obirsko *pē:č*, selško *zē:γnk* = zelnik ‘greda’, gorenjsko *pulē:n*, tersko *čē:ra* = čera ‘vosek’, horjulsko *sē:kat*, vzhodnodolenjsko *xé:še* ‘hiša’, briško *pē:č*, *st'rē:xa*, notranjsko *palē:na*, baško *k'lēt*, kostelsko *p'rē:graja* = pregraja ‘stena’, sevniško-krško *u'mēt* ‘omet’, kozjansko-bizeljsko, slovenskogoriško, prekmursko *mēt* ‘med’, kozjaško *g'rē:da*, prleško *č'rē:p* = črep ‘opeka’, rožansko *p'etl* = petelj ‘greda’, kostelsko *x'lef*, baško *wēdre* = odre ‘podstrešje’, kozjaško *s'kēdy*, prekmursko *pulēnu*, kostelsko *o:der* = oder ‘postelja’, banjsko *svenāk*, gorenjsko *mēs'te:ja* ‘ognjišče’, dolensko *dū:re*, *strā:šjēnek* ‘strešnik’, prleško *vēd'ri:ca*, prekmursko *zē'da:rske* ‘zidarSKI’ | OLA e/e | IPA e

o ozki sredinski zadnji samoglasnik | **RT** rožansko, podjunsko *šqōpa*, mežiško *pōstu*, severnopohorsko-remšniško *kōža*, tersko *mōš*, kraško *mōuta* = malta ‘omet’, šavrinsko *ōkno*, notranjsko *plafōn* ‘strop’, črnovrško, horjulsko, poljansko, škofjeloško *pōstla*, selško *dōr* ‘duri’, gorenjsko *pōdy* = poden ‘tla’, kostelsko, južnobelokranjsko *strōp*, zgornje- in srednjesavinjsko, srednještajersko, kozjansko-bizeljsko, južnopohorsko *kōča*, kozjaško *ōkna*, slovenskogoriško *nōš*, prleško *nōjža* = nahiza ‘podstrešje’, haloško *kōtel*, prekmursko *srōmbā* ‘shramba’, rožansko *šnōlā* = šnola ‘kljuka’, podjunsko *štdō:r* = študor ‘soba z vhodom iz dnevne sobe’, tersko *pōstl*, dolensko *kōtu*, južnobelokranjsko *nō:tan* ‘tnalo’, podjunsko *strōp*, mežiško *klōka* ‘kljuka’, južnobelokranjsko *kōxja* ‘kuhinja’, prleško *ōgy*, prekmursko *slōma*, ziljsko *pōstũ*, rožansko *omāt* ‘omet’, obsoško *orjūxa*, škofjeloško *orāta*, kostelsko *klučāvōna*, prleško *glāžōvina* ‘steklo’ | **LT** rožansko *nō:ž*, podjunsko *žō:gat* ‘žagati’, tersko *pirō:n* = piron ‘vilice’, horjulsko *ō:sk*, gorenjsko *γnō:j*, rožansko *pō:dan*, gorenjsko *pō:γrat*, baško *š'kō:pa*, kostelsko *vō:sak*, sevniško-krško *nō:ž*, južnopohorsko *čō:ta*, kozjaško *d'rō:va* ‘drva’, kozjansko-bizeljsko *st'rō:p*, prleško *obr'sō:č* = obrisač ‘brisača’, prekmursko *ō:kno*, *s'lō:ma* ‘slama’, rožansko *š'tō?* = štok ‘podboj’, baško *d'rōwe* ‘drva’, poljansko *potstra:žna* ‘podstrešna soba’, slovenskogoriško *kōča*, prekmursko *pokrif* = pokriv ‘strega’, kozjansko-bizeljsko *k'pō:tō* | OLA o/o | IPA o

ę nevtralni sredinski sprednji samoglasnik | **RT** rožansko, kraško, rižansko, srednještajersko *pēč*, šavrinsko *mēt*, notranjsko *xlēy*, vzhodnogorenjsko *pulēn* ‘poleno’, severnobelokranjsko, sevniško-krško *sēkat*, prleško *pērnica*, rožansko *strēxā*, horjulsko *cépt*, vzhodnodolenjsko *sēkat*, južnobelokranjsko *stēna*, prleško *polēno*, *strēha*, notranjsko

kmetjja, *špārγert* | **LT** dolensko *mastē:je* ‘ognjišče’, notranjsko *γ'rē:nt* = grunt ‘kmetija’, *x'lēy*, prekmursko *st'rējā* ‘strega’ | OLA e | IPA – || → ę

ę oslabljeni samoglasnik e-jevske barve | **RT** mežiško *vēlce*, banjsko *jěžba* = izba ‘shramba’, kraško *klēka* ‘kljuka’, notranjsko *rēxa* ‘rjuha’, selško *skēdy*, gorenjsko *satjē*, vzhodnodolenjsko *prezēt* = prezid ‘stena’, severnobelokranjsko *stēdenc*, banjsko *skēdy*, obsoško *“uēšk* ‘vosek’, notranjsko *lēxa* ‘gredica’, ziljsko *đurē*, obsoško *kmetjje*, briško *teļār* = telar ‘podboj’, rižansko *pilēt* = piliti ‘žagati’, notranjsko *lēšōn*, *kālāunēk* = kalalnik ‘vedro’, horjulsko *čēbēlnāk*, selško *vēder* ‘vedro’, dolensko *k“ōrēc* = korec ‘vedro’, severnobelokranjsko *nā xīšē*, zgornjesavinjsko *būrkl'ē*, slovenskogoriško *žāgate*, prekmursko *sēkatē* | **LT** ziljsko *s'kēdan*, kostelsko *š'ekrit* ‘stranišče’, kostelsko ‘vosek’, vzhodnodolenjsko *stēdjā:nc*, *škū:pēnk* = škopnik ‘škopa’, solčavsko *ga:rtel* | OLA – | IPA e

o oslabljeni samoglasnik o-jevske barve | **RT** (redko) kraško *skōdan* ‘skedenj’ (T108), rezijansko *uōrtēc*, srednjesavinjsko *grōnt*, *uolnik* = uljnik ‘čebelnjak’, zgornjesavinjsko *pūstō* | **LT** *t'rō:bōc* ‘ustnica’ (T413) | OLA – | IPA e

o nevtralni sredinski zadnji samoglasnik | **RT** notranjsko *strōp*, zgornjesavinjsko *satōje*, srednještajersko *kōča*, slovenskogoriško, prleško *ōkna*, *ōkno*, ziljsko *uōkən*, zgornjesavinjsko *gnōj*, prleško *strōp*, notranjsko *koritō*, srednjesavinjsko *t“ōppōr* ‘toporišče’, prleško *pōlēno* | **LT** kostelsko *nō:žič*, *st'rōp*, notranjsko *γ'nōjšče* ‘ognjišče’ | OLA o | IPA – || → o

ę široki sredinski sprednji samoglasnik | **RT** ziljsko *sēt* ‘sat’, mežiško *grēda*, rezijansko *xrēm* ‘shramba’, tersko *mēt* ‘med’, nadiško *satujē* ‘satovje’, briško *pēč*, kraško *vēže* ‘veža’, *γlēs* = glaž ‘steklo’, istrsko *jērtā* ‘podboj’, notranjsko *strēxa*, baško *stīdēnc* ‘studeneč’, črnovrško *wēdar* ‘vedro’, poljansko *stedēnc*, gorenjsko *umēt* ‘omet’, vzhodnogorenjsko *zēt* ‘zid’, severnobelokranjsko *otērač* = otirač ‘brisača’, laško *vērt* ‘vrt’, zgornjesavinjsko *xl'ēy*, srednjesavinjsko *grēda* (T321), srednještajersko *stēna*, kozjansko-bizeljsko *mēt* ‘med’, *dērvē* ‘drva’, južnopohorsko *skēdan*, slovenskogoriško *dvēri*, prekmursko *škēgen*; ziljsko *pētrē*, podjunsko *strēxa*, tersko, nadiško *pastēja* ‘postelja’, obsoško *bēža*, gorenjsko *stēku* ‘steklo’, vzhodnodolenjsko *stēna*, rezijansko krēy = krov ‘strega’, banjsko *wēlp* = velb ‘podboj’, notranjsko *klēč* ‘ključ’, cerkljansko *sunēk* ‘svinjak’, horjulsko *uamēt*, poljansko *kmetjje*, gorenjsko *satjē*, dolensko *xlēy*, kostelsko *prēzīt* = prezid ‘stena’, južnobelokranjsko *klēka* ‘kljuka’, srednjesavinjsko štēl = štilj ‘toporišče’, prleško *zdēnec* ‘studeneč’, prekmursko *škēgen* ‘skedenj’; ziljsko *mlēstbēč* = mlestvič ‘kad’, obsoško *tlē* ‘tla’, prleško *dvēri*; ziljsko *bīdlē* = vile ‘burkle’, mežiško *γrāt'ē*, rezijansko *pōzēt* = pozad ‘ognjišče’, banjsko *kāščē* = kašča ‘podstrešje’, šavrinsko *čābēr* ‘kad’, kraško *xmētjja* ‘kmatija’, notranjsko *γunišče* ‘ognjišče’, cerkljansko *xīšē* ‘hiša’, črnovrško *režānc* = rožanec ‘podboj’, škofjeloško *perīšē* ‘prgišče’, gorenjsko *potstrēšjē*, dolensko *viğzē* ‘veža’, kostelsko *vilce*, zgornjesavinjsko *stōpnīc'ē*, srednjesavinjsko *dīlē* = dilje ‘podstrešje’, srednještajersko *piškēr*, kozjansko-bizeljsko *stībļčēk*, slovenskogoriško *būrklē*, prleško *klūčēna* ‘ključavnica’, prekmursko *cīgēq* = cegel ‘opeka’ | **LT** *f'e:nt* (T413) | e – nadiško *mēt*, selško *pē:č*, gorenjsko *sətujē*: ‘satovje’, vzhodnodolenjsko *pulē:n*; rožansko *strē:xa*, nadiško *pastē:ja* ‘postelja’, poljansko *γrē:da*, gorenjsko *studē:nc*, baško *be:za* ‘veža’, srednjesavinjsko *st'e:rt* = strd ‘med’, južnopohorsko *stū'de:nc*, južnopohorsko *p'e:č*, kozjaško *d've:ri*; obirsko *o'met*, tersko *t'inel* ‘dnevna soba’, cerkljansko *čēbār* ‘kad’, poljansko *ž'beuā:nk* ‘čebelnjak’, gorenjsko *satje*, kostelsko *o'terač* = otirač ‘brisača’, kozjansko-bizeljsko *vert* ‘vrt’, prekmursko *š'ked'en* ‘skedenj’ | e (Karničar 1980, T029 Obirsko – Ebriach): *sēgat* | (Maurer-Lausegger, T010 Marija na Zilji – Maria Gail, T020 Žihpolje – Maria Rain, T021 Žrelec – Ebenthal) *strē:xa*, *sē:kata*, *bāčē:wjaq* ‘čebelnjak’, *dū:re* | OLA e/e | IPA e

e, e → ę

ō labializirani sredinski sprednji samoglasnik | **RT** (Ramovš 1935: VIII): »ustnično zaokroženi sprednji e (e in e) – kozjansko-bizeljsko *kostōra* = kostura ‘žepni nož’, prleško *bōrkļe*, prekmursko *kōrnek* = kurnjak ‘kurnik’, severnopohorsko-remšniško *vōlce* ‘vilice’, srednještajersko *grōnt* = grunt ‘kmetija’, kozjansko-bizeljsko *bōrkļec* = burkljice ‘burkle’, prekmursko *klōka* ‘kljuka’ | **LT** kozjansko-bizeljsko *grō:nt*, *bū:tōra*, prekmursko *bō:rkle* ‘burkle’, *sō:kate* ‘sekati’ | OLA ø | IPA ø

o nevtralni sredinski srednji samoglasnik | **RT** (Ramovš 1935: VII): »neopredeljeni srednjejezični vokal (polglasnik)« – rožansko *uōrē* = vrh ‘podstrešje’, tersko *wōsk* ‘vosek’, briško *xrēm* = hram ‘hiša’, *dōrv* ‘drva’, banjsko *γrāt* ‘kmetija’, kraško *γlāš* = glaž ‘steklo’, rižansko *štōrmac* = štramac ‘žimnica’, notranjsko *škāf* ‘vedro’, gorenjsko *čēbēlnāk*; rožansko *wōlce* ‘vilice’, obsoško *wōsk* ‘vosek’, dolensko *dōrvā*; ziljsko *grōnt* = grunt ‘kmetija’, mežiško *zēt* ‘zid’, briško *kāšč* = kašč ‘kašča’, banjsko *žlāk* = žlak ‘veža’, kraško *xrēm* = hram ‘klet’, rižansko *bādiñ* = bedenj ‘kad’, notranjsko *klēč* ‘ključ’, škofjeloško *strōp* ‘strop’, gorenjsko *kēt* ‘kad’, dolensko *prezēt* = prezid ‘stena’, južnobelokranjsko *skēden*, zgornjesavinjsko *stōrt* = strd ‘med’, srednjesavinjsko *xāšca* ‘hišica’, kozjansko-bizeljsko *klāpa* = klupa ‘kljuka’; rožansko *kāxina*, obsoško *stōklq* ‘steklo’, gorenjsko *škāf* = škaf ‘vedro’; ziljsko *đurē*, kraško *γrātā*, gorenjsko *klučāvōna*,

dolensko *stēklō* ‘steklo’, zgornjesavinjsko *pālēnā* ‘poleno’ | **LT** ziljsko *stō:rt* = strd ‘med’, gorenjsko *nužō:k*, *wō:kān* ‘okno’, vzhodnodolenjsko *štāl* = štilj ‘toporišče’, briško *γ'lō:š* = glaž ‘steklo’, rižansko *vō:rt*, ziljsko *š'tāk* = štok ‘podboj’, zgornjesavinjsko *g'rānt* = grunt ‘kmetija’, južnopohorsko *k'lāpč* ‘ključ’ | OLA ə | IPA ə

o **RT** (Rigler 1960, T255 Ambrus, redko): »[k]ončni *-j/ē* je zelo blizu *-a*, oni sami dobro čutijo razliko z *-j*, ki ga govorijo okrog Lašč« – dolensko *stād'ānc* ‘studeneč’ | OLA – | IPA –

o široki sredinski zadnji samoglasnik | **RT** rožansko *nōž*, podjunsko *šnōya* = šnola ‘kljuka’, severnopohorsko-remšniško *xrōm* = hram ‘hiša’, rezijansko *kōp* = kop ‘strešnik’, kraško *lōnc*, baško *kōtu*, gorenjsko, dolensko *strōp*, južnobelokranjsko *nōš*, zgornjesavinjsko *kōča*, južnopohorsko *vrōte* ‘vrata’, prleško *obr'sōč* = obrisač ‘brisača’; rožansko, podjunsko *suōma* ‘slama’, tersko *ōkno*, nadiško *čōl'a* = čolja ‘tnalo’, gorenjsko *ōkny*, dolensko *lōnc*, vzhodnodolenjsko *kōxna* ‘kuhinja’; rožansko *həmnō* ‘gumno’, podjunsko *ōqna* ‘okno’, nadiško *kōrc* = korec ‘strešnik’, šavrinsko *kandōt* = kandot ‘stranišče’, cerkljansko *drōwa* ‘drva’, poljansko *kōrūt*, gorenjsko *strōp*, kostelsko *skōdōn* ‘skedenj’, južnobelokranjsko *pōstel*, *ōgnišče*, prekmursko *škōp* ‘škopa’, *kōteo*; ziljsko *ōknō*, rožansko *topōr* ‘toporišče’, tersko *woknō*; rožansko *qorīt*, obsoško *ōkno*, *pōstēl'a*, banjsko *vilcō* ‘vilice’, rižansko *cīγq* = cegel ‘opeka’, notranjsko *brītō* ‘britev’, črnovrško *korūt*, poljansko *qymišē*, škofjeloško *stōdēnc* ‘studeneč’, gorenjsko *jērōf* ‘jerob’, dolensko *pōtstrās* = podstraž ‘podstrešje’, kostelsko *vīsōk* ‘vosek’, zgornjesavinjsko *qorīt*, haloško *gūvno* ‘gumno’ | **LT** prekmursko *vō:wsek* (T395) | o – horjulsko *ō:sk* ‘vosek’, poljansko *lō:nc*, gorenjsko *strō:p*, obirsko *šqō:pa*, podjunsko *štō:wa* ‘hlev’, gorenjsko *wō:kān*, vzhodnodolenjsko *kō:tu*, rižansko *wō:kno*, zgornjesavinjsko *kō:ca*; južnopohorsko *pō:rna* = parna ‘skedenj’, rožansko *to'por* ‘toporišče’, cerkljansko *pouštār* = polšter ‘blazina’ | o (Karničar 1980, T029 Obirsko – Ebriach): *str'p*, *t'spār* = topor ‘toporišče’ | (Maurer-Lausegger, T010 Marija na Zilji – Maria Gail, T020 Žihpolje – Maria Rain, T021 Žrelec – Ebenthal): *cō:ta* ‘cunja’ | OLA ə/o | IPA ə

o, o → o

ä zelo širok sredinski sprednji samoglasnik | **RT** (Ramovš 1935: VIII): »izredno široki (napeti in nenapeti) e« – mežiško *rāzat* = rezati ‘žagati’, rižansko *stāklyā*, notranjsko *stāna*, vzhodnodolenjsko *cāgu*, sevniško-krško *vārt* ‘vrt’, srednještajersko *strāxa*, kozjansko-bizeljsko *omāt* ‘omet’, prleško *dvārē*, prekmursko *kārpe* ‘satovje’; dolensko *vāza*, vzhodnodolenjsko *stāklu*, obsoško *žlāk* = žlak ‘veža’, prekmursko *dvāri*; obsoško *kāst* = kašt ‘podstrešje’, kraško *klūkā*, rižansko *γuništ'ā*, horjulsko *xīšā*, dolensko *kūxjā* ‘kuhinja’, prekmursko *cīgā* ‘opeka’ | **LT** vzhodnodolenjsko *cā:gu* ‘opeka’, *strā:xa*, rižansko *šcé'dā:nc* ‘studeneč’, sevniško-krško *vā:za*, kozjansko-bizeljsko *s'tā:klo*, slovenskogoriško *d'vā:ri*, prleško *bā:jta*, prekmursko *s'tā:ber*; kraško *x'rām* ‘klet’, haloško *k'lāt*, prleško *bātezen* ‘bolan’, prekmursko *d'vārē* | OLA ə | IPA æ

ä oslabljeni samoglasnik ā-jevske barve | **RT** (redko) rezijansko *špā* ‘kuhinja’ (T056) | **LT** – | OLA – | IPA –

ą oslabljeni samoglasnik a-jevske barve | **RT** ziljsko *γwāž* = glaž ‘steklo’, rezijansko *skadāñ*, briško *xrām* ‘hiša’, kraško *rāžānc* = rožanec ‘podboj’, notranjsko *čāqbār* ‘kad’, črnovrško, horjulsko *kād*, poljansko *pātstrāžna*, škofjeloško *tlq*, vzhodnogorenjsko *wākan* ‘okno’, dolensko *strāp*, zgornjesavinjsko *stārt*, srednjesavinjsko *frāix* ‘omet’; ziljsko *šišā*, rezijansko *klūkq*, obsoško *bājtq*, banjsko *qārīta*, kraško *žāyat*, *parqāna* ‘stena’, rižansko *pas'tī'la*, notranjsko *sējkat*, črnovrško *klīqā*, horjulsko *tpārīše* ‘toporišče’, dolensko *palēn* ‘poleno’ | **LT** ziljsko *st'rāp*, gorenjsko *sadoū'nqak* | [ā (Logar 1975: 86): »polglasnik z a-jevsko barvo«] | OLA – | IPA e

ā zelo širok sredinski zadnji samoglasnik | **RT** (Ramovš 1935: VIII): šavrinsko *štālā*, notranjsko *vrāta* (T157), dolensko *kāmra*, kostelsko *čēbēlnāk*, sevniško-krško *klāda* ‘tnalo’, zgornjesavinjsko *āntvel'a* ‘brisača’, srednjesavinjsko, srednještajersko *slāma*, kozjansko-bizeljsko *cāpa* ‘cunja’, južnopohorsko *žāgat*, prleško *čēbelāk*, prekmursko *bysāčā*; dolensko *kāščē* ‘kašča’; ziljsko *strāp*, kozjansko-bizeljsko *bājta*, prekmursko *žāgati*; šavrinsko *kljā* ‘kljuka’, srednještajersko *kmetjja* (T339), prekmursko *kūjñ'ā* ‘kuhinja’ | **LT** ā (Logar 1975: 86): »samoglasnik, ki se po barvi približuje širokemu o [...], torej a, ki se izgovarja z malo zaokroženimi ustnicami in malo proti mehjemu nebu dvignjenim jezikom, [...] v dolenskih govorih mnogo manj zaokrožen kot v podjanskem, remšniškem, prleškem ali kakem drugem narečju« – dolensko *xlā:pac*; podjunsko *mā:ti*; sevniško-krško *v'rā:ta*, kozjansko-bizeljsko *p'lā:xta* ‘rjuha’, zgornjesavinjsko *t'nā:lā*, srednjesavinjsko *žā:gat*, prleško *klučāvōnica*, haloško *čēbeljā:k*, prekmursko *bārsā:ča*; slovenskogoriško *kāt* ‘kad’, prleško *štāmpet* ‘postelja’, prekmursko *štāla* | OLA ə | IPA ɤ

ą oslabljeni samoglasnik ā-jevske barve | **RT** (redko) rezijansko *slāmā* (T056) | **LT** – | OLA – | IPA –

ą nizki sprednji samoglasnik (med ā in a) | **RT** (Ramovš 1935: VIII): »sprednji jasni vokal a« – šavrinsko *stāklo* ‘steklo’, kozjansko-bizeljsko *knālo* ‘tnalo’, prleško *kālati*; šavrinsko *ōgniščā*, zgornjesavinjsko *γrāt'ā* | **LT** dolensko *slā:ma* (T236), prekmursko *šā:tje* | OLA – | IPA –

a nizki srednji samoglasnik | **RT** ziljsko *žāgata*, podjunsko *bājta*, mežiško *kyāda* = klada ‘tnalo’, severnopohorsko-remšniško *ākna* ‘okno’, kraško *kāmra*, notranjsko *slāma*, gorenjsko *svēnāk*, dolensko *vārt* ‘vrt’, severnobelokranjsko *slāma*, srednještajersko *dārve*, haloško *kāmra*, prekmursko *bysāca*; tersko, gorenjsko *svināk*, dolensko *vratā*; mežiško *gānk*, severnopohorsko-remšniško *sātje*, kraško *tlā*, cerkljansko *kātu*, gorenjsko, dolensko *kāt* ‘kad’, južnobelokranjsko *slāma*, prleško *žāgati*, prekmursko *štāla*; ziljsko *nājspā* = naispa ‘podstrešje’, rožansko *sāqat* ‘sekati’, nadiško *tlā* | **LT** rožansko *xrā:m*, tersko *mā:lta*, horjulsko *kā:mbrā*, gorenjsko *pomivā:uka* ‘cunja’, dolensko *sātje*; rožansko *žā:jža*, tersko *urā:ta*, gorenjsko, dolensko *štā:la*; severnopohorsko-remšniško *ta:pər* = topor ‘toporišče’, kraško *čebel’na:k*, notranjsko, cerkljansko *’ba:jta*, srednjesavinjsko *klāda* ‘tnalo’, kozjansko-bizeljsko *čebe’ja:k*, slovenskogoriško *’ka:šta* ‘kašča’, prekmursko *vi’na:k* = uljnjak ‘čebelnjak’; tersko *kam’bač* ‘vedro’, nadiško *iz’ba*, cerkljansko *’bajta*, poljansko, dolensko *b’rat*, prleško *’bana* ‘kad’ | OLA a | IPA a

ī rezijanski zamolkli (»zasopli«) visoki srednji nezaokroženi samoglasnik (Priestly 1989; Steenwijk 1992: 7–9) | **RT** *pīlīt* = piliti ‘žagati’,¹¹ *xžša*, *kūxīna* | **LT** – | OLA ī | IPA i/ɨ rezijanski zamolkli (»zasopli«) visoki srednji zaokroženi samoglasnik (Priestly 1989; Steenwijk 1992: 7–9) | **RT** *dūre* ‘duri’, *klīka*, *uknū* ‘okno’ | **LT** – | OLA u | IPA u/ɥ

ē [1] rezijanski zamolkli (»zasopli«) sredinski srednji nezaokroženi samoglasnik (Priestly 1989; Steenwijk 1992: 7–9) | **RT** *sēkat*, *lonēc*, *blēc* = blek ‘cunja’, *polēno* | **LT** – | OLA e | IPA ē/ĕ

o [2] zelo ozek e | **LT** (Dular 1983, T276 Zavinek) – *dē:le* = dilje ‘podstrešje’ [1] rezijanski zamolkli (»zasopli«) sredinski srednji zaokroženi samoglasnik (Priestly 1989; Steenwijk 1992: 7–9) | **RT** *pōzēt* = pozad ‘ognjišče’, *čōk* ‘tnalo’, *ōknō* | **LT** – | OLA o | IPA ɔ/ǝ – ɐ/ɘ

o [2] zelo ozek o | **LT** (Dular 1983, T276 Zavinek) *gnō:i*, *klō:ka* ‘kljuka’ **RT** (Logar, Arhiv 26-93/1962) rezijanski zamolkli (»zasopli«) sredinski srednji samoglasnik | **RT** (redko) *onīšt’ā* (T059) | **LT** – | OLA – | IPA ə

o [1] (redko) podjunsko *pō:pi* ‘popek’, *ō:bərja* ‘obrvi’ | OLA – | IPA – ozki nosni o | **RT** podjunsko *sōk* = sak ‘satovje’; *swōma* ‘slama’ | **LT** (redko) o – podjunsko *zō:f* ‘zob’, *uō:sa* = vose ‘brki’, tersko *balō*: = balon ‘mehur’ | OLA – | IPA ɔ

o [2] nosni o | **RT** podjunsko *sōtē* ‘sati’ | **LT** (redko) o – podjunsko *uō:sa* = vose ‘brki’, tersko *komodō*: = komodon ‘komolec’ | OLA o | IPA ɔ

ā nosni a | **RT** podjunsko *grāda* ‘greda’, *pātār* ‘peter’ | a (redko) – podjunsko *ušātā* ‘ušesa’ | **LT** a (redko) podjunsko *uā:mpast* ‘trebušast’ | OLA a | IPA ā

Razlikovalna preglednica

RT	LT
ɛ	ɛ, e, ɛ
ɛ̣, e	ɛ, e
ɔ	ɔ, o, ɔ
ɔ̣, o	ɔ, o
ō	o
ọ̄	o

Soglasniki

Zvočniki

Pregled

m		w
		v v’ u
n n’	l l’	r
ń	l’	j j’
ŋ	ł	ř

m dvoustnični nosnik | **RT** gorenjsko *mēt* | **LT** gorenjsko *’mɛ:t* | OLA m | IPA m

w dvoustnični drsnik | **RT** ziljsko *swāmā* | **LT** gorenjsko *swā:ma* | OLA w | IPA w

v zobnoustnični drsnik | **RT** južnobelokranjsko *vōsak* ‘vosek’ | **LT** prekmursko *’vɔ:usk* | OLA v | IPA v

v’ mehčani v | **RT** zgornjesavinjsko *dārv’ɛ* | **LT** zgornjesavinjsko *’darv’á* | OLA v’ | IPA vʲ

u polsamoglasnik, nepriporniški w | **RT** gorenjsko *dərūā* | **LT** (Logar 1975: 87): »u pišem za samoglasnikom pred pavzo ali pred soglasnikom« – solčavsko *x’le:u*, *sa’to:uje* | OLA u | IPA u

l medzobni jezičnik | **RT** (Ramovš 1935: 133–134; 141): »interdentalni, predentalni l (sredinska zapora je prav med zobmi, zaradi daljših obrobnih odprtin je glas l votel, temen)« | (Logar, Arhiv 22-115/57, T292 Adlešiči): »medzobni l [...], ki je najbolj votel pred sprednjimi vokali, pred konzonanti in v izglasju, medtem ko pred zadnjimi vokali ni tako velaren« – južnobelokranjsko *slāma*, *žbeľnik* ‘čebelnjak’, zagorsko-trboveljsko *puľējn* ‘poleno’, *knāl* ‘tnalo’, laško *štāla*, haloško *mlāka* ‘studenec’ | **LT** l (Horvat 1980, T385 Podlehnik): haloško *plāxta* ‘rjuha’ | OLA – | IPA l

n zobni nosnik | **RT** ziljsko *nōž* | **LT** ziljsko *’nož* | OLA n | IPA n

n’ mehčani (mehki) n¹² | **RT** zgornjesavinjsko *ug’n’iša* ‘ognjišče’, prekmursko *kūjn’ā* ‘kuhinja’ | **LT** zgornjesavinjsko *svi’n’āk* | OLA n’ | IPA nʲ

l lateral, obstranski jezičnik | **RT** rezijansko *lonēc*, podjunsko *pōstel* | **LT** cerkljansko *’lanc*, prleško *’ci:gel* | OLA l | IPA l

l’ mehčani (mehki) l | **RT** ziljsko *kl’ūč*, obsoško *kl’uč*, notranjsko *kl’jka*, južnobelokranjsko *kl’ūka*, zgornjesavinjsko *puđist’l’a* | **LT** zgornjesavinjsko *’burkl’á* | OLA l’ | IPA lʲ

r (navadno enkratni) vibrant, nekontinuirani jezičnik | **RT** dolensko *rixa* | **LT** dolensko *rú:xa* | OLA r | IPA r

ń mehki n | **RT** ziljsko *kūhñā*, tersko *onišče* ‘ognjišče’, kraško *peñāva* = ponjava ‘rjuha’, notranjsko *cyña* ‘cunja’, južnobelokranjsko *kūxiina*, prekmursko *ūgnīšče* | **LT** južnobelokranjsko *’svi:njak*, prekmursko *ug’nišče* | OLA ń | IPA ɲ

í mehki l | **RT** obsoško *klūkā* | **LT** kraško *k’lu:č*, kostelsko *’bū:rkle* | OLA í | IPA ɭ

j trdonebni drsnik | **RT** obsoško *jezbā*, gorenjsko *satōuje*, srednještajersko *čebejāk* | **LT** tersko *kjū:č* ‘ključ’, cerkljansko *’pejč* ‘peč’, horjulsko *cú:ja* ‘cunja’ | OLA j | IPA j

ī polsamoglasnik, nepriporniški j | **RT** notranjsko *ynūi*, nadiško *kjūč* ‘ključ’, horjulsko *cūje* ‘cunja’, prekmursko *kūjīna* ‘kuhinja’ | **LT** (Logar 1975: 87): »za samoglasniki pred pavzo in pred soglasnikom [pišem] ī, čeprav tudi j pred samoglasniki v slovenskih narečjih ni pripornik, ki ga pišemo z znakom j« – prekmursko *s’te:ina* | OLA ī (kot drsniška prvina dvoglasnika) | IPA i

ŋ mehkonebni n | **RT** podjunsko *šřŋge* = štenge ‘stopnice’, gorenjsko *kāŋgva* = kangla ‘vedro’ | **LT** baško *č’beynk* ‘čebelnjak’, prekmursko *vōŋkiš* = vanjkuš ‘blazina’ | OLA ŋ | IPA ŋ

ł mehkonebni jezičnik | **RT** mežiško *slāma*, rižansko *tlā*, notranjsko *klūč*, cerkljansko *lānc*, dolensko *klūka*, južnobelokranjsko *pōstel*, zgornjesavinjsko *knālō* ‘tnalo’, srednještajersko *plōxta* = plahta ‘rjuha’ | **LT** rižansko *k’ly:č*, horjulsko *štā:la*, zgornjesavinjsko *bla’zina* | OLA ł | IPA l

ř jezičkov r | **RT** rožansko *střxā*, severnopohorsko-remšniško *stāřt* = strd ‘med’, gorenjsko *uđřt* (T202), kozjaško *grēda* (T362) | **LT** ř – severnopohorsko-remšniško *’pi:skər* | r – obirsko *st’rop*, gorenjsko *okv:ř* ‘podboj’ (T202) | OLA ř | IPA r

ĩ nosni j | **RT** podjunsko *kuxīta* ‘kuhinja’, dolensko *sviřāk*, srednještajersko *čvelřāk* ‘čebelnjak’, prleško *kopāřa* = kopanja ‘korito’ | **LT** j – horjulsko *cū:ja* ‘cunja’, slovenskogoriško *čel’i:jek* ‘čebelnjak’ | ĩ (Karničar 1980, T029 Obirsko – Ebriach): obirsko *swā:q* ‘svinjak’ | **LT** – | OLA ĩ | IPA j

Nezvočniki

p nezveneči dvoustnični zapornik | **RT** ziljsko *pōstōu*, cerkljansko *strāp*, gorenjsko *pēč* | **LT** cerkljansko *st’rap*, gorenjsko *pē:č* | OLA p | IPA p

b zveneči dvoustnični zapornik | **RT** podjunsko *uēlb* = velb ‘shramba’, gorenjsko *būtara* | **LT** gorenjsko *bū:tara* (T202) | OLA b | IPA b

b’ mehčani b | **RT** zgornjesavinjsko *diēb’o* ‘debel’ | **LT** zgornjesavinjsko *čeb’o’n’a:k* | OLA b’ | IPA bʲ

b priporniški b | **RT** ziljsko *bēlbəč* = velbič ‘shramba’, podjunsko *šājba* ‘šipa’, obsoško *izba*, baško *bilče* ‘vilice’ | **LT** (Logar 1975: 87): »soglasnik[.] z razrahljano zaporo oziroma rahlo pripornišk[i] (spirantiziran[i]) b« – baško *šbi’nak*, podjunsko *bō:lp* = velb ‘podboj’ | OLA b | IPA –

Pregled

p	b b’				(w)/b (u) (v v’)
t t’	d d’	c c’	ɜ ɝ	ʃ ʒ	f ɸ s s’ z z’
í	đ	ć č č’ č’	č č’ č	š š’ š	ž ž’ ž
k k’	g g’ g			x x’ x	ɣ/g
q					h

f nezveneči zobnoustnični pripornik | **RT** notranjsko *šofit* ‘strop’, gorenjsko *pōškar* = popkar ‘žepni nož’, dolensko *fārlā:ŋka* = furlanka ‘sekira’, južnobelokranjsko *plāfta* = plahta ‘rjuha’, srednještajersko *kruōf* = krov ‘streha’ | **LT** rižansko *fa’si:na* ‘butara’, gorenjsko *frā:jx* ‘omet’, prekmursko *’le:if* ‘hlev’ | OLA f | IPA f

ð zveneči medzobni pripornik | **RT**¹³ ziljsko *stērd* = strd ‘med’, obsoško *mīeð*, gorenjsko *kāð*, *zūð* ‘zid’ (T202) | **LT** – | OLA ð | IPA ð

þ nezveneči medzobni pripornik | **RT** (redko) obsoško *zīþ*, *poþstrēšje*, *mīeþ* | **LT** – | OLA θ/þ,¹⁴ | IPA θ

đ priporniški d | **RT** ziljsko *dūrə*, obsoško *mīeđ* ‘med’ | **LT** (Logar 1975: 87): »soglasnik[.] z razrahljano zaporo oziroma rahlo pripornišk[i] (spirantiziran[i]) d« – rožansko *pō:đ* | OLA đ | IPA –

t nezveneči zobni zapornik | **RT** rožansko *sēqat*, rezijansko *kotōu* ‘kotel’, gorenjsko *mēt* ‘med’, dolensko *satūje* | **LT** rožansko *qō:tu*, gorenjsko *mē:t*, prekmursko *’šekati* | OLA t | IPA t

t’ mehčani (mehki) t | **RT** rezijansko *nožēt* ‘nožič’, šavrinsko *toporīšt’e*, zgornjesavinjsko *urāt’á*, prekmursko *pīst’ār* = pisker ‘lonec’ | **LT** tersko *kjā:št’* čašt ‘podstrešje’ | OLA t’ | IPA tʰ

d zveneči zobni zapornik | **RT** ziljsko *grédā*, poljansko *pōyrad*, dolensko *dərwā* | **LT** rožansko *stā:rd* = strd ‘med’, nadiško *paradā:na* ‘stena’, haloško *stu’dē:nec* | OLA d | IPA d

d’ mehčani d | **RT** zgornjesavinjsko *stūd’ənc* ‘studenec’, prekmursko *d’ūmla* ‘gumno’ | **LT** prekmursko *š’kād’ān* ‘skedenj’ | OLA d’ | IPA dʰ

c nezveneči zobni zlitnik | **RT** notranjsko *žlica*, gorenjsko *čēpət*, dolensko *cūine* | **LT** kraško *’ciəyu* = cegel ‘opeka’, prekmursko *stūdānāc* | OLA c | IPA ts

c’ mehčani c | **RT** zgornjesavinjsko *xīšc’a* | **LT** zgornjesavinjsko *’vilc’á* ‘vilice’ | OLA c’ | IPA tsʲ

ʒ zveneči zobni zlitnik | **RT** (redko) kozjansko-bizeljsko *puʒglāūjeŋk* ‘blazina’ | **LT** – | OLA ʒ | IPA dz

s nezveneči zobni pripornik | **RT** notranjsko *sēič* = seči ‘sekati’, dolensko *ūsək*, srednje-savinjsko *pōstla* | **LT** selško *sē:kat*, kozjansko-bizeljsko *s’te:na*, kozjaško *’pi:škar* = pisker ‘lonec’ | OLA s | IPA s

s’ mehčani s | **RT** mežiško *vōs’ek* | **LT** zgornjesavinjsko *s’ēki:ra* | OLA s’ | IPA sʲ

z zveneči zobni pripornik | **RT** rezijansko *zlāuje* = zglavje ‘blazina’, kraško *mezāt* ‘dnevna soba’, horjulsko *zīd* | **LT** obirsko *špā:jz* ‘shramba’, rižansko *’u:zak* ‘vosek’, prleško *bla’zi:na* | OLA z | IPA z

z’ mehčani z | **RT** zgornjesavinjsko *jēz’ik* | **LT** – | OLA z’ | IPA zʲ

ç **RT** baško *lōnç* ‘lonec’, *kuōca* ‘koča’ | **LT** baško *’ci:mər* ‘spalnica’, *’pejç* ‘peč’ | [ç] (Logar 1975: 90): »soglasnik[.], ki [je] nekako sredi med c [...] in č [...]« | OLA ç | IPA –

ʃ **RT** – baško *šřp*, *parīša* = porišča ‘toporišče’ | **LT** baško *š’tē:na* ‘stena’, *š’kɔ:pa* ‘škopa’ | [š] (Logar 1975: 90): »soglasnik[.], ki [je] nekako sredi med š [...] in s [...]« | OLA š | IPA –

ʒ **RT** – baško žit ‘zid’, *nōž* ‘nož’ | **LT** baško *bla’zina* ‘blazina’, *’za:gat* ‘žagati’ | [ž] (Logar 1975: 90): »soglasnik[.], ki [je] nekako sredi med ž [...] in z [...]«¹⁵ | OLA ž | IPA –

¹¹ Nasprotja po kolikosti v rezijansčini niso fonološko relevantna.

¹² Iz gradiva, zlasti iz starejših zapisov, ki so kot merilo za način zapisovanja mehкости zaradi zadrž pri stavljenju besedila upoštevali višino znaka (ń : l’), je brez dodatnih raziskav nemogoče določiti dejansko fonetično vrednost zapisa ⟨C’⟩ : ⟨Ć⟩, zato so znaki ⟨C’⟩ v primeru dvoma opremljeni z opozorilom na možno dvopomenskost.

¹³ Rokopisni *đ* je v zapisih Tineta Logarja (npr. za obsoške govore) težko prepoznaven.

¹⁴ Prim. FO (1981: 24): »V OLA je za to vlogo predviden znak *þ*, ker pa se ta glas pojavlja samo v govorih jugoslovanskih jezikov, vsaj kolikor so zastopani v OLA, ne pa tudi v drugih slovanskih govorih, v svetovni fonetiki pa se široko uporabljata oba znaka, smo za ta zbornik vzeli tistega, ki je bolj praktičen s tiskarsko-tehničnega stališča (prev. K. K.-J.).«

¹⁵ Ramovš (1935: VIII) *š* in *ž* uvršča med trdonebnike, medtem ko naj bi po njegovih podatkih *č* prešel v *c* (Ramovš 1935: 86). Logar (1968: 165–166) v razpravi, posvečeni baškemu govoru, slekanje opisuje kot »zastopstvo sičnikov in šumnikov, ki so artikulacijsko in akustično nekaj srednjega med obema prvotnima skupinama (s, š > sʒ; z, ž > ži; c, č > cʒ)«. V hrvaškem narečjeslovju so podobni, predvsem istrski cakavski glasovi, opredeljeni kot »subdentalni«, tvorjeni »s konico jezika, usmerjeno proti spodnjim zobem«, prav tako kajkavski *l* (Brozović 1963: 102).

Viri in literatura

- Arhiv 22 = Arhiv Inštituta za slovenski jezik: 22 (1948–), Ljubljana (tipkopis, rokopis).
- Arhiv 26 = Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik: 26 (1958–), Ljubljana (tipkopis, rokopis).
- Benedik 1999 = Francka Benedik, *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 1999.
- Brozović 1963 = Dalibor Brozović, O fonetskoj transkripciji u srpskohrvatskom dijalektološkom atlasu, *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 6 (1963), str. 93–116.
- Brozović 1991 = Dalibor Brozović, O fonetskoj transkripciji, v: *Fonološki opisi srpsko-hrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, ur. Pavle Ivić idr., Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1981 (Posebna izdanja LV).
- Grafenauer 1905 = Ivan Grafenauer, Zum Accente im Gailthalerdialekte, *Archiv für slavische Philologie* 27 (1905), str. 195–228.
- IPA 1999 = *Handbook of the International Phonetic Association: A Guide to the Use of the International Phonetic Alphabet*, Cambridge idr.: Cambridge University Press, 1999.
- Jurgec 2005a = Peter Jurgec, Fonetični opis govora Ovčje vasi, v: *Ovčja vas in njena govorica: raziskovalni tabor Kanalska dolina 2003, 29. 6. 2003–5. 7. 2003 = Valbruna e la sua parlata slovena: stage di ricerca Val Canale 2003*, ur. Nataša Komac – Vera Smole, Ukve: Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina – Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU – Založba ZRC, 2005, str. 60–70.
- Jurgec 2005b = Peter Jurgec, Začetne opombe k laringalizaciji v slovenščini, *Slovenski jezik = Slovene Linguistic Studies* 5 (2005), str. 135–168.
- Karničar 2008 = Ludvik Karničar, Fonetično zapisovanje narečnih etnoloških besedil, *Traditiones* 37 (2008), št. 1, str. 155–167.
- Kenda-Jež 1996 = Karmen Kenda-Jež, Uvodna pojasnila, v: Tine Logar, *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*, Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996, str. VII–XVIII.
- Logar 1958/59 = Tine Logar, Iz priprav za lingvistični atlas, *Jezik in slovstvo* 4 (1958/59), str. 129–135.
- Logar 1975 = Tine Logar, O zapisu besedil, v: Tine Logar, *Slovenska narečja: besedila*, Ljubljana: Mladinska knjiga, ¹1975 (Kondor 154), str. 85–87. (Ponatis v: Tine Logar, *Slovenska narečja*, Ljubljana: Mladinska knjiga, ²1993 (Cicero), str. 101–103.)
- Logar 1991 = Tine Logar, Razvoj slovenske dialektologije kot lingvistične geografije po Franu Ramovšu, v: *Sedemdeset let slovenistike: zborovanje slavistov ob stoletnici rojstva Frana Ramovša, Ljubljana 1990*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 1991 (Zbornik Slavističnega društva Slovenije), str. 75–78.
- Lundberg 2001 = Grant H. Lundberg, Typology of Tone Loss in Haloze, Slovenia: An Acoustic and Autosegmental Analysis, *Slovenski jezik = Slovene Linguistic Studies* 3 (2001), str. 169–189.
- OLA 1964 = *Fonetičeskaja transkripcija dlja Obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa*, Moskva, 1964.
- OLA 1978 = *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas – vstupil'nyj vypusk: obščie principy – spravočnye materialy*, ur. R. I. Avanesov, Moskva: Nauka, 1978.
- OLA 1994 = *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas – vstupil'nyj vypusk: obščie principy – spravočnye materialy*, Moskva: Nauka, ²1994 (razširjena in dopolnjena izdaja).
- Priestly 1989 = Tom S. Priestly, Baudouin de Courtenay as phonetician: his description of the *zasopli vokali* in the dialect of Resia, *Slavistična revija* 37 (1989), št. 1–3, str. 233–240.
- Prunč 1980 = Erich Prunč, Forschungskonzept zur Inventarisierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten, v: *Lexikalische Inventarisierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten: Grundsätzliches und Allgemeines*, ur. Stanislaus Hafner – Erich Prunč, Graz: Institut für Slavistik der Universität Graz, 1980 (Slowenistische Forschungsberichte 1), 38–55.
- Ramovš 1918 = Fran Ramovš, Slovenische Studien, *Archiv für slavische Philologie* 37 (1918), str. 123–174.
- Ramovš 1935 = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika 7: dialekti*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1935.
- Smole 1986 = Vera Smole, *Govor vasi Šentrupert in okolice – glasoslovje in naglas: magistrsko delo*, Ljubljana: [Vera Smole], 1988 (tipkopis).
- Stanonik 1977 = Marija Stanonik, Govor Žirovske kotline in njenega obrobja, *Slavistična revija* 25 (1977), št. 2–3, str. 293–309.
- Steenwijk 1992 = Han Steenwijk, *The Slovene dialect of Resia: San Giorgio*, Amsterdam – Atlanta, GA: Rodopi, 1992 (Studies in Slavic and general linguistics 18).
- Škofic 1996 = Jožica Škofic, *Glasoslovje, oblikoslovje in besedišče govora Kroke na Gorenjskem: doktorska disertacija*, Ljubljana: [Jožica Škofic], 1996 (razmnoženo).
- Toporišič 1992 = Jože Toporišič, *Enciklopedija slovenskega jezika*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1992.